

М. С. ПАНТЕЛЄВ, Н. М. ПОБЕРЕЖНА, А. О. ЯРОШЕНКО

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Проведено оцінку потенціалу інноваційного розвитку (ПР) 18 машинобудівних підприємств Харківського регіону. Запропоновано етапи оцінки ПР та визначено систему часткових показників для її проведення. Інтегральну оцінку кожної складової ПР, а саме – інноваційного, ринкового і виробничо-збутового потенціалів запропоновано проводити з використанням методу адитивної згортки, а комплексну оцінку ПР – з використанням мультиплікативної згортки. Встановлено, що поточний стан ПР підприємств істотно відрізняється. Обґрунтовано доцільність використання отриманих результатів оцінки ПР як підґрунтя моніторингу ПР та розробки ефективних інноваційних стратегій.

Ключові слова: інноваційний, ринковий, виробничо-збутовий потенціали; потенціал інноваційного розвитку; адитивна і мультиплікативна згортки; інтегральні та комплексний показники; параметричні індекси.

Вступ. Світова практика підтверджує, що забезпечення конкурентоспроможності, економічного зростання, збільшення прибутку і успішна діяльність підприємств у цілому, нерозривно пов'язано з їх інноваційною активністю, готовністю к інноваційній діяльності та ефективністю впровадження нових ідей у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Для ефективного управління інноваційною діяльністю підприємства, розробки та впровадження інноваційних стратегій необхідна адекватна оцінка його інноваційного потенціалу, здатності к інноваційному розвитку. Цим визначається актуальність дослідження проблем, пов'язаних з оцінкою інноваційного потенціалу окремих суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень та літератури.

Дослідженням економічних категорій «потенціал» і «інновації», визначенням їх методологічної сутності, обґрунтуванням методів їх оцінки займається багато відомих вчених, серед яких необхідно відзначити: Ілляшенко С. [1, 2], Козьменко С. [3], Косенко А. [4], Краснокутську Н. [5] Перерву П. [6, 7], Чухрай Н. [8], Федоніна О. [9], Шипуліну Ю. [10, 11] Васильєву Т. [11, р.1.2,1.3], Леонова С. [11, р.1.2,1.3] та інших.

Зокрема, Ілляшенко С. М. у своїх роботах проведено дослідження концептуальних положень теорії інноваційного розвитку, принципів і методів державного регулювання інноваційної діяльності, розкрито методологічні і теоретико-методичні основи організації та управління інноваційними процесами на підприємстві чи в установі, у галузі, регіоні та країні, запропоновано теоретико-методичні засади управління інтелектуальною власністю як основою інноваційного розвитку [1]. Досліджено проблеми і перспективи управління на ринкових засадах процесами інноваційного розвитку на державному, регіональному рівнях та рівні окремого підприємства. Викладено авторські підходи до розробки методів та інструментів управління інноваційним розвитком підприємств у руслі стратегії інноваційного прориву. Розглянуто інноваційні методи екологічного менеджменту та маркетингу [2].

Перервою П. Г., Косицьким Д., Косенко А. П., Маслак О. І. та Сакай Д. розроблено та науково обґрунтовано теоретико-методичні основи оцінки рівня та ефективності використання інноваційного потенціалу на різних рівнях: на макрорівні (рівень

країни або групи країн), мезорівні (рівень регіону, галузі) і на мікрорівні (рівень конкретного підприємства або організації) [4]. В своїх інших роботах Перерва П. Г., Глаголев С. М., Мехович С. А. та Погорелов М. І., обґрунтували основні положення концепції управління інноваційною діяльністю на сучасному етапі розвитку економіки, дослідили теоретико-методологічні основи інноваційного та креативного менеджменту, найбільш важливі проблеми розробки, освоєння виробництва та управління якістю інноваційної продукції, розкрили економічні аспекти інноваційної діяльності підприємства, питання стратегічного менеджменту і управління ризиками інноваційної діяльності [6, 7].

Шипуліною Ю. [10] розроблено і науково обґрунтовано теоретико-методичні основи управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств, на основі забезпечення узгодженої взаємодії його складових і приведення у відповідність внутрішніх можливостей розвитку зовнішнім, які генеруються ринком. Узагальнено методологічні та теоретико-методичні основи формування механізму управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств у руслі концепції стійкого розвитку з врахуванням ринкових принципів [11].

Васильєвою Т. та Леоновим С. проведено структурно-декомпозиційний аналіз категоріально-понятійного апарату дослідження інноваційного потенціалу а також критичний аналіз науково-методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання, виділено переваги та недоліки їх застосування. [11, р.1.2, 1.3].

Тем не менш, варто зазначити, що питання оцінки інноваційного потенціалу підприємства потребує подальшого розвитку, оскільки недостатня увага приділена саме практичному аспекту оцінки інноваційного потенціалу, зокрема – підприємств машинобудівної галузі.

Мета статті – дослідження сучасного стану та розвитку інноваційного потенціалу сукупності підприємств машинобудування Харківського регіону шляхом комплексної оцінки потенціалу.

Результати дослідження. Безумовно, для оцінки інноваційного потенціалу (ПР) необхідно визначити сутність і зміст цієї категорії, його структуру і складові. На наш погляд, найбільш узагальнене

визначення категорії ІП наведено у [10], де автор трактує ІП, його структуру і складові більш широко, як «потенціал інноваційного розвитку», і відносить до нього як власне, інноваційні складові, так і пов'язані з забезпеченням інноваційного розвитку виробничо-збутові й ринкові складові, а саме: «... Потенціал інноваційного розвитку (ІПР) – це комплекс взаємопов'язаних ресурсів та здатності до їх реалізації, які визначають спроможність господарюючого суб'єкта приводити у відповідність до зовнішніх внутрішні можливості розвитку на основі постійного пошуку і використання нових сфер і способів реалізації наявних і перспективних ринкових можливостей» [10].

Складові-підсистеми ІПР: інноваційний, ринковий та виробничо-збутовий потенціали:

- потенціал інноваційний розроблювача інновацій – це можливість втілення досягнень науки і техніки в конкретні товари, здатні задовольнити запити споживачів;

- потенціал виробничо-збутовий - технічна і економічна можливість, а також економічна доцільність інноватора розробити (або придбати), виготовити і просувати інновації на ринку;

- потенціал ринковий - наявність підкріпленого купівельною спроможністю попиту, фактичного чи потенційного, або ж можливості формування попиту (для принципово нових товарів), що визначає можливість ринку сприйняти інновації певного типу і спрямованості, які може розробити і запропонувати на ринку конкретний товаровиробник [1].

Безумовно, основною метою підприємства є його позитивний розвиток. Такий розвиток для промислових підприємств ґрунтується на ефективному використанні ІПР, тому оцінку ефективності його використання у стратегічному аспекті доцільно представити в узагальненому вигляді за такими основними етапами:

- обґрунтування і вибір необхідної і достатньої системи показників для оцінювання інноваційного, ринкового та виробничо-збутового потенціалів;

- визначення інформаційних джерел для формування вихідних даних обчислення обраної системи показників;

- вибір методичних підходів для оцінювання ІПР;

- формування інформаційної бази вихідних даних;

- розрахунок часткових показників оцінювання складових підсистем ІПР;

- визначення інтегральних показників оцінювання складових підсистем ІПР;

- визначення якісного рівня ІПР (низький, середній, високий) за кожним інтегральним показником та порівняння їх з очікуваними значеннями;

- ухвалення управлінських рішень про вибір доцільних стратегій управління інноваційним потенціалом у відповідності з загальноекономічною стратегією підприємства на основі його позиціонування у матриці стратегій управління ІПР;

- розрахунок резервів ІПР з урахуванням їх максимально можливої величини та вагомості кожної

характеристики складової за видами ефективності;

- ухвалення управлінських рішень про послідовність заходів з реалізації резервів за кожною складовою ІПР, що складають цільову програму з управління ефективністю потенціалу у відповідності до обраних стратегій.

Узагальнюючи пропозиції вчених щодо показників оцінювання інноваційної діяльності [1–11], можна запропонувати достатньо повну систему часткових показників, яка буде характеризувати ІПР промислових підприємств. На наш погляд, для визначення ІПР підприємства, до системи показників за різними складовими слід віднести часткові показники, які представлені нижче. Також для розрахування окремих складових для оцінки ІПР були використані рекомендації та методичні засади оцінки стану інноваційного потенціалу у цілому і за окремими складовими, які наведені у роботі [3].

Часткові показники ринкового потенціалу:

- коефіцієнт оборотності готової продукції;

- питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції (робіт, послуг), що є новими для ринку підприємства у загальному обсязі реалізованої продукції (ЗагОРП);

- питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції (робіт, послуг), що є новими лише для підприємства у ЗагОРП;

- питома вага обсягу реалізованої інноваційної продукції, переданої за межі України у ЗагОРП;

- питома вага виробленої нової продукції у ЗагОРП;

- питома вага нової продукції, поставленої на експорт, у загальному обсязі нової продукції

Складові, та часткові показники інноваційного потенціалу.

1. Інтелектуальна складова:

- питома вага працівників, які є винахідниками та раціоналізаторами;

- питома вага працівників, що закінчили ВНЗ;

- питома вага працівників, які мають наукову ступінь;

- питома вага працівників, навчених новим професіям;

- питома вага працівників, що підвищили кваліфікацію;

2. Інформаційна складова:

- питома вага капітальних інвестицій у нематеріальні активи в загальному обсязі капітальних інвестицій (ЗагОКІ);

- питома вага інвестицій на обчислювальну техніку й програмне забезпечення в загальному обсязі інвестицій у нематеріальні активи;

- питома вага інвестицій нематеріальних активів у загальної вартості активів.

3. Інтерфейсна складова:

- питома вага витрат на машини, устаткування й програмне забезпечення, яке пов'язане із впровадженням інновацій у загальному обсязі витрат на інновації (ЗОВІ);

- питома ваги інвестицій іноземних інвесторів у ЗОВІ.

4. Науково-дослідна складова:

- питома вага витрат на дослідження й розробки у ЗОВІ;

- питома вага інших витрат на інновації у ЗОВІ;
- питома вага власних інвестицій на технологічні інновації у ЗОВІ.

Складові, та часткові показники виробничо-збутового потенціалу.

1. Фінансова складова:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності;
- рентабельність активів;
- чиста рентабельність виробництва;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт забезпечення обігових активів власними джерелами фінансування;
- питома вага інвестицій на інновації у ЗагОКІ.

2. Кадрова складова:

- питома вага витрат на оплату праці у собівартості реалізованої продукції;
- питома вага додаткової заробітної плати у ФОП;
- питома вага працівників у віці до 55 років (18 - 55).

3. Технологічна складова:

- питома вага інвестицій на інновації у загальному капіталі;
- питома вага інвестицій на інновації у власному капіталі.

4. Маркетингова складова:

- питома вага витрат на збут у загальному обсягу матеріальних витрат;
- питома вага адміністративних витрат у загальному обсягу матеріальних витрат.

5. Організаційно управлінська складова:

- рентабельність власного капіталу (ROE);
- рентабельність сукупного капіталу (ROA);
- валова рентабельність виробництва;
- операційна рентабельність продаж;
- чиста рентабельність продаж;
- коефіцієнт оборотності капіталу;
- коефіцієнт оборотності власного обігового капіталу.

Слід відмітити, що перелік наведених вище часткових показників визначався доступністю до інформації статистичної та фінансової звітності підприємств, а також вибраними методами порівняльного аналізу та детальної оцінки, тобто часткові показники можна доповнити показниками, які можуть бути визначені, наприклад, методами експертних оцінок, ранжування та іншими.

На основі запропонованої системи часткових показників доцільно визначити інтегральні показники (I_{II}) підсистем ППР, а саме - інноваційного, ринкового та виробничо-збутового потенціалів методом адитивної згортки за формулою:

$$I_{II} = \sum_{j=1}^m b_j \times CZP_j = \sum_{j=1}^m b_j \times \sum_{i=1}^n \alpha_{ij} * K_{ijCT},$$

де CZP_j – середньозважений показник j -й

складової відповідного потенціалу ($j = \overline{1, m}$);

m – кількість складових відповідного потенціалу;

b_j – коефіцієнт вагомості кожної складової CZP_j ;

K_{ijCT} – стандартизований параметричний індекс кожного часткового i -го показника j -й складової (X_{ij}) відповідного потенціалу, ($i = \overline{1, n}$); n – кількість часткових показників у кожній складової;

α_{ij} – коефіцієнт вагомості X_{ij} у кожній складової;

У свою чергу, K_{ijCT} розраховують за формулами:

$$K_{ijCT} = X_{ij} / X_{jmax},$$

- якщо більшому значенню показника X_{ij} надається перевага (стимулятор), або:

$$K_{ijCT} = X_{jmin} / X_{ij},$$

- якщо меншому значенню показника X_{ij} надається перевага (дестимулятор). При цьому, якщо $K_{jmax} = 0$, то K_{ijCT} прирівнюється до нуля.

Оскільки різні складові ППР характеризують вплив на інноваційну діяльність підприємства різних видів середовищ, комплексну оцінку потенціалу інноваційного розвитку ($K_{ППР}$) доцільно розраховувати за методом мультиплікативної згортки за формулою:

$$K_{ППР} = \sqrt[3]{I_{II} \times I_{PI} \times I_{B3I}},$$

де I_{II} – інтегральний показник оцінки ІІ;
 I_{PI} – інтегральний показник оцінки РІ;
 I_{B3I} – інтегральний показник оцінки ВЗІ.

Кількісні значення запропонованих інтегральних показників змінюються від 0 до 1, наближення до 1 характеризує високу оцінку потенціалу.

Згідно із принципом поліваріантності кількісні значення інтегральних показників доцільно розподілити у відповідності з якісними рівнями інноваційного потенціалу розвитку: негативним (низький рівень), середнім (середній рівень) і позитивним (високий рівень), або на більшу кількість рівнів, які пропонують використовувати науковці у відповідності з універсальною шкалою Харрінгтона.

На підставі наведеного підходу оцінки ППР були розраховані показники потенціалу інноваційного розвитку для 18 підприємств машинобудування Харківського регіону. Результати оцінки наведені у табл. 1. Більш детально, по трьох підприємствах, результати наведені у табл. 2–4.

Таблиця 1 – Значення потенціалу інноваційного розвитку підприємств машинобудування Харківського регіону

№	Підприємство	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «ХМЗ» «Світло шахтаря»	0,452	0,544	0,496	0,522
2	ПАТ «ХЕЛЗ «Укрелектромаш»	0,421	0,257	0,344	0,188
3	ПАТ «Електромашина»	0,453	0,480	0,471	0,488

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6
4	ПАТ «Харківський верстатобудівний завод»	0,484	0,411	0,323	0,256
5	ПрАТ «Харківський завод штампів та пресформ»	0,139	0,161	0,082	0,072
6	ПАТ НВП «Теплоавтомат»	0,361	0,308	0,193	0,270
7	ПАТ «завод ім. Фрунзе»	0,425	0,334	0,511	0,578
8	ПАТ Куп'янський машинобудівний завод	0,100	0,129	0,043	0,083
9	ВАТ Ізюмський тепловозорем. завод	0,250	0,103	0,115	0,096
10	ПАТ Харк. електрозавод «Трансв'язок»	0,384	0,584	0,303	0,319
11	ПАТ «ХТЗ»	0,478	0,438	0,482	0,499
12	ВАТ «Турбоатом»	0,550	0,553	0,469	0,566
13	ПАТ «ХЕЛЗ»	0,062	0,269	0,216	0,000
14	ПАТ «ХІПЗ»	0,544	0,629	0,542	0,512
15	ПАТ «Завод Промзв'язок»	0,171	0,227	0,105	0,000
16	ПАТ «Вовчанський агрегатний» завод	0,446	0,446	0,561	0,461
17	ПАТ «ФЕД»	0,422	0,392	0,413	0,489
18	ВАТ «Мереф'янський механічний завод»	0,222	0,189	0,225	0,379

Таблиця 2 – ПІР ПАТ ХМЗ «Світло шахтаря»

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Ринковий потенціал	0,240	0,503	0,496	0,468
Інноваційний потенціал	0,505	0,466	0,630	0,620
Інтелектуальна складова	0,472	0,479	0,524	0,647
Інформаційна складова	0,584	0,475	0,856	0,742
Інтерфейсна складова	0,418	0,449	0,238	0,295
Науково-дослідна складова	0,491	0,462	0,667	0,667
Виробничо-збутової потенціал	0,762	0,685	0,598	0,490
Фінансова складова	0,501	0,491	0,508	0,469
Кадрова складова	0,928	0,866	0,906	0,966
Технологічна складова	0,949	1,000	0,277	0,007
Маркетингова складова	0,928	0,471	0,463	0,475
Організаційно - управлінська складова	0,504	0,599	0,834	0,535
Потенціал інноваційного розвитку	0,452	0,544	0,496	0,522

Таблиця 3 – ПІР ПАТ «Завод Промзв'язок»

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Ринковий потенціал	0,068	0,152	0,105	0,099
Інноваційний потенціал	0,214	0,213	0,077	0,000
Інтелектуальна складова	0,156	0,200	0,169	0,000
Інформаційна складова	0,613	0,592	0,177	0,000
Інтерфейсна складова	0,000	0,000	0,000	0,000
Науково-дослідна складова	0,000	0,000	0,000	0,000
Виробничо-збутової потенціал	0,341	0,364	0,333	0,357
Фінансова складова	0,340	0,265	0,074	0,219
Кадрова складова	0,640	0,571	0,816	0,499
Технологічна складова	0,000	0,000	0,000	0,000
Маркетингова складова	0,654	0,717	0,723	0,481
Організ. - управлінська складова	0,072	0,264	0,053	0,585
Потенціал інноваційного розвитку	0,171	0,227	0,105	0,000

Таблиця 4 – ПІР ПАТ «Харківський верстатобудівний завод»

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Ринковий потенціал	0,363	0,309	0,323	0,393
Інноваційний потенціал	0,571	0,632	0,190	0,096
Інтелектуальна складова	0,407	0,518	0,372	0,413
Інформаційна складова	0,900	1,000	0,451	0,140
Інтерфейсна складова	0,230	0,000	0,000	0,000
Науково-дослідна складова	0,514	0,667	0,000	0,000
Виробничо-збутової потенціал	0,548	0,356	0,398	0,446
Фінансова складова	0,373	0,290	0,214	0,343
Кадрова складова	0,808	0,831	0,780	0,923
Технологічна складова	1,000	0,147	0,081	0,000
Маркетингова складова	0,506	0,416	0,557	0,530
Організаційно - управлінська складова	0,053	0,094	0,356	0,434
Потенціал інноваційного розвитку	0,484	0,411	0,323	0,256

Як бачимо з наведених даних, поточний стан у промислових підприємств суттєво відрізняється. При цьому, на нашу думку, на показники ринкового та виробничо-збутового потенціалів істотно впливає саме інноваційна активність підприємства. Наприклад, стан та динаміка ПІР ПАТ «Завод Промзв'язок» свідчить про неспроможність, або відсутність бажання керівництва підприємства використовувати у своїй діяльності новітні та сучасні технології.

Висновки. Досліджено сучасний стан та погляди вітчизняних науковців на концептуальні та теоретико-методологічні засади формування та оцінку інноваційного потенціалу підприємства, його інноваційної активності та готовності до інноваційної діяльності. Для оцінки інноваційного стану підприємства було обрано запропонований науковцями методологічний підхід, згідно якому інноваційність розглядається як комплекс взаємопов'язаних ресурсів та здатності до їх реалізації – сукупність інноваційного потенціалу, ринкового потенціалу та виробничо-збутового потенціалу підприємства, які у сукупності відображаються потенціалом інноваційного розвитку (ПІР). У статті запропоновані основні етапи оцінки стану потенціалу інноваційного розвитку у стратегічному аспекті. Узагальнюючи пропозиції вчених щодо показників оцінювання інноваційної діяльності запропонована система часткових показників, яка була використана для оцінки потенціалів інноваційного розвитку машинобудівних підприємств Харківського регіону. Було запропоновано визначити інтегральні показники підсистем ПІР, а саме - інноваційного, ринкового та виробничо-збутового потенціалів методом адитивної згортки. З урахуванням того, що різні складові ПІР характеризують вплив на інноваційну діяльність підприємства різних видів середовищ, було запропоновано комплексну оцінку потенціалу інноваційного розвитку розраховувати за методом мультиплікативної згортки.

Запропоновано згідно із принципом поліваріантності кількісні значення інтегральних показників розподіляти у відповідності з якісними рівнями інноваційного потенціалу розвитку: негативним (низький рівень), середнім (середній

рівень) і позитивним (високий рівень), або на більшу кількість рівнів, які пропонують використовувати науковці у відповідності з універсальною шкалою Харрінгтона.

Результати оцінки потенціалу інноваційного розвитку 18 підприємств Харківського регіону свідчать про те, що незважаючи на загальний негативний стан зовнішнього середовища, поточний стан ПП машинобудівних підприємств суттєво відрізняється. На думку авторів головною причиною цього є позиція, розуміння і відношення керівництва підприємств до інноваційного розвитку, а також стан інноваційної культури підприємства.

Розроблена та обґрунтована у дослідженні система часткових показників, складових і потенціалів підсистем ПП, дозволяє здійснювати моніторинг ПП і розробляти ефективні інноваційні управлінські рішення щодо вибору доцільних стратегій управління потенціалом інноваційного розвитку у відповідності з загальноекономічною стратегією підприємства.

Список літератури: 1. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник. / С. М. Ілляшенко – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 334 с. 2. Ілляшенко С. М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2011. – 644 с. 3. Козьменко С. Н. Потенціал інноваційного розвитку підприємства: монографія / под ред. д.е.н., проф. Козьменко С. Н., – Суми: Деловые перспективи, 2005. – 256 с. 4. Косенко А. П. Экономическая оценка инновационного потенциала: монографія / А. П. Косенко, Д. Коциски, О. І. Маслак, [и др.] под ред. д.е.н., проф. Перервы П.Г. и д.е.н., проф. Коциски Д., – Мишкольц: Мишк. Техн. ун-т, 2009. – 166 с. 5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с. 6. Перерва П.Г. Управление инновационной деятельностью : учебное пособие : в 3 ч. Ч.1 Основы инновационного менеджмента и экономики инноваций / П. Г. Перерва, С.Н. Глаголев, С. А. Мехович и др.; под общ. ред. П. Г. Перервы, С. Н. Глаголева – Белгород : Харьков : Изд-во БГУ, 2012. 545 с. 7. Перерва П.Г. Організація і управління інноваційною діяльністю : підручник / П. Г. Перерва, М. І. Погорелов, С. А. Мехович – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – 1057 с. 8. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення : Монографія. – Львів: Націон. ун-т «Львівська

політехніка», 2002. – 315 с. 9. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін., І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с. 10. Шипуліна Ю. С. Управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: Автореф. дис. канд. економ. наук: 08.02.02 / Сумської державний ун-т МОН України. – Видавництво СумДУ, 2006. -18 с. 11. Шипуліна Ю. С. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств : монографія / за ред. к.е.н., доц. Ю. С. Шипуліної. – Суми: ТОВ ТД Папірус, 2012. – 458 с.

Bibliography (transliterated): 1. Ilyashenko S. M. *Innovatsionnyy menedzhment : pidruchnyk*. / S. M. Ilyashenko – Sumy : VTD «Universytet-s'ka knyha», 2010. – 334 s. 2. Ilyashenko S. M. *Problemy i perspektyvy rynkovo-oriyetovanoho upravlinnya innovatsionnym rozvytkom: monohrafiya* / za red. d.e.n., prof. S. M. Ilyashenka. – Sumy: TOV «Torhovyy dim «Papyrus», 2011. – 644 s. 3. Koz'menko S. N. *Potentsyal innovatsionnoho rozvytkuya: monohrafiya* / pod red. d.e.n., prof. Koz'menko S. N., – Sumy: Delovye perspektyvy, 2005. – 256 s. 4. Kosenko A. P. *Ekonomicheskaya otsenka ynnovatsionnoho potentsyala : monohrafiya* / A. P. Kosenko, D. Kotsysky, O. I. Maslak, P. [y dr.] pod red. d.e.n., prof. Perervy P.H. y d.e.n., prof. Kotsysky D., – Myshkol'ts : Myshk. Tekhn.un-t, 2009. – 166 s. 5. Krasnokut-s'ka N. S. *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka : navch. posib.* / N. S. Krasnokut-s'ka. – K. : Tsentr navchal'noyi literatury, 2005. – 352 s. 6. Pererva P.H. *Upravleniye ynnovatsionnoy deyatelnost'yu : uchebnoe posobyе* : v 3 ch. CH.1 *Osnovy ynnovatsionnoho menedzhmenta y ekonomiky ynnovatsyy* / P. H. Pererva, S.N. Hlaholev, S. A. Mekhovych y dr.; pod obshch. red. P. H. Perervy, S. N. Hlaholeva – Belhorod : Khar'kov : Yzd-vo BHTU, 2012. 545 s. 7. Pererva P.H. *Orhanizatsiya i upravlinnya innovatsionnoy diyal'nisty : pidruchnyk* / P. H. Pererva, M. Y. Pohoryelov, S. A. Mekhovych – Kharkiv : NTU «KHPI», 2008. – 1057 s. 8. Chukhray N.I. *Formuvannya innovatsionnoho potentsyala pidpryyemstva: marketynhove i lohystychnе zabezpechennya* : Monohrafiya. – L'viv: Natsion. un-t «L'vivs'ka politekhnika», 2002. – 315 s. 9. Fedonin O. S. *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka : navch. posibnyk* / O. S. Fedonin., I. M. Ryepina, O. I. Oleksyuk – K.: KNEU, 2004. – 316 s. 10. Shypulina U.S. *Upravlinnya potentsialom innovatsionnoho rozvytku promyslovykh pidpryyemstv*: Avtoref. dys. kand. ekonom. nauk: 08.02.02 / Sums'koyi derzhavnyy un-t MON Ukrainy. – Vydavnytstvo SumDU, 2006. -18 s. 11. Shypulina U. S. *Mekhanizm upravlinnya potentsialom innovatsionnoho rozvytku promyslovykh pidpryyemstv* : monohrafiya / za red. k.e.n., dots. U. S. Shypulinoyi. – Sumy: TOV DD Papyrus, 2012. – 458 s.

Надійшла(received) 12.06.2015

Пантелеєв Михайло Сергійович – кандидат технічних наук, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри організації виробництва та управління персоналом; тел.:(050) 327-15-96; e-mail: p_ms@mail.ru.

Panteliiev Mixail Sergeevich – Candidate of Technical Sciences (Ph. D.), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Associate Professor at the Department of Production organization and management personnel; tel.: (050) 327-15-96; e-mail: p_ms@mail.ru.

Побережна Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри економічного аналізу та обліку; тел.:(050) 400-14-88; e-mail: pn.24@mail.ru.

Poberezhna Nataliia Mykolaivna – Candidate of Economics Sciences (Ph. D.), National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Associate Professor at the Department of Economic Analysis and Accounting; tel.: (050) 400-14-88; e-mail: pn.24@mail.ru.

Ярошенко Антон Олександрович – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», магістрант кафедри організації виробництва та управління персоналом; тел.:(063) 455-61-51; e-mail: xtei@mail.ru.

Yaroshenko Anton Oleksandrovych – National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», undergraduate of production organization and management personnel; тел.:(063) 455-61-51; e-mail: xtei@mail.ru.